A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2014. szeptember 3.*

„Előzetes döntéshozatal iránti kérelem — 2001/29/EK irányelv — Szerzői jog és szomszédos jogok — Többszörözési jog — Kivételek és korlátozások — A »paródia« fogalma — Az uniós jog önálló fogalma”

A C-201/13. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a hof van beroep te Brussel (Belgium) a Bírósághoz 2013. április 17-én érkezett, 2013. április 8-i határozatával terjesztett elő az előtte

Johan Deckmyn,

a **Vrijheidsfonds VZW**

és

Helena Vandersteen,

Christiane Vandersteen,

Liliana Vandersteen,

Isabelle Vandersteen,

Rita Dupont,

az **Amoras II CVOH**,

a **WPG Uitgevers België** között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: V. Skouris elnök, K. Lenaerts elnökhelyettes, R. Silva de Lapuerta, M. Ilešič, L. Bay Larsen, A. Borg Barthet és M. Safjan tanácselnökök, A. Rosas, G. Arestis, D. Šváby, A. Prechal (előadó), C. Vajda és S. Rodin bírák,

főtanácsnok: P. Cruz Villalón,

hivatalvezető: M. Ferreira főtanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2014. január 7-i tárgyalásra,

* Az eljárás nyelve: holland.

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– J. Deckmyn képviseletében B. Siffert advocaat,

– a belga kormány képviseletében J.-C. Halleux és C. Pochet, meghatalmazotti minőségben,

– az Európai Bizottság képviseletében J. Samnadda, F. Wilman és T. van Rijn, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2014. május 22-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2001. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 167., 10. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. fejezet, 1. kötet, 230. o.) 5. cikke (3) bekezdése k) pontjának értelmezésére vonatkozik.

2 E kérelmet az egyrészt J. Deckmyn és a Vrijheidsfonds VZW (a továbbiakban: Vrijheidsfonds) nonprofit egyesület, másrészt W. Vandersteen, a *Suske en Wiske* (magyarul *Bob és Bobette*) című képregények szerzőjének különböző örökösei, valamint az e művekhez kapcsolódó jogok jogosultjai (a továbbiakban: Vandersteen és társai) között egy olyan naptár J. Deckmyn általi szétosztásának tárgyában folyamatban lévő jogvita keretében terjesztették elő, amelyben a *Suske en Wiske* sorozat egy füzetének borítóján szereplő rajzhoz hasonló rajzot (a továbbiakban: az alapügyben szóban forgó rajz) ábrázoltak.

Jogi háttér

Az uniós jog

3 A 2001/29 irányelv (3) preambulumbekezdése kimondja:

„A javasolt harmonizáció elősegíti a négy belső piaci szabadság megvalósítását, valamint összefügg az alapvető jogelvek – különösen a szellemi tulajdont is magában foglaló tulajdon, a véleménynyilvánítás szabadsága, valamint a közérdek – tiszteletben tartásával.”

4 Ugyanezen irányelv (31) preambulumbekezdése értelmében:

„Megfelelő egyensúlyt kell biztosítani a jogosultak különböző csoportjainak, valamint a jogosultak és a védelemben részesülő művek és teljesítmények felhasználói csoportjainak jogai és érdekei között. [...]”

5 Az említett irányelv „Kivételek és korlátozások” című 5. cikke a (3) bekezdésében a következőképpen rendelkezik:

„A tagállamok [»A többszörözési jog« és »A művek nyilvánossághoz közvetítésének, valamint a védelem alatt álló egyéb teljesítmények nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételének joga« című] 2. és 3. cikkben szabályozott jogok vonatkozásában az alábbi esetekben kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg:

[...]

k) karikatúra, paródia vagy utánzat készítésének céljára történő felhasználás;

[...]”

A belga jog

6 A szerzői jogról és a szomszédos jogokról szóló 1994. június 30-i törvény (*Belgisch Staatsblad*, 1994. július 27., 19297. o.) 22. cikkének (1) bekezdése előírja:

„Ha valamely művet engedélyezett módon nyilvánosságra hoztak, a szerző nem tiltakozhat

[...]

6. a jó erkölcs követelményeivel összhangban készített karikatúra, paródia vagy utánzat ellen;

[...]”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

7 J. Deckmyn a Vlaams Belang tagja, míg a Vrijheidsfonds az alapszabálya értelmében mindenféle haszonszerzési cél kizárása mellett e politikai pártot hivatott pénzügyileg és anyagilag támogatni.

8 Gent városának (Belgium) 2011. január 9-i, az újév alkalmából tartott ünnepségén J. Deckmyn olyan 2011. évi naptárakat osztott szét, amelyek tartalmazták azt a megjegyzést, amely szerint e naptáraknak ő a felelős szerkesztője. E naptárak címlapján az alapügyben szóban forgó rajz szerepelt.

9 E rajz hasonlított a „De Wilde Weldoener” (A vad jótevő) című, W. Vandersteen által 1961-ben készített *Suske en Wiske* képregényfüzet borítóján szereplő rajzhoz, amely füzet francia nyelvű változata a „La tombe hindoue” („A hindu sír”) címet viseli. Az említett rajz e füzet egyik főszereplőjét fehér tunikába öltözve ábrázolja, amint pénzérméket szór az azokat összegyűjteni próbáló személyeknek. Az alapügyben szóban forgó rajzon e szereplőt Gent város polgármesterével helyettesítették, és a pénzérméket összegyűjtő személyeket lefátyolozott, színes bőrű személyekkel helyettesítették.

10 Mivel Vandersteen és társai úgy ítélték meg, hogy az alapügyben szóban forgó rajz és annak nyilvánossághoz közvetítése sérti szerzői jogaikat, keresetet nyújtottak be J. Deckmyn és a Vrijheidsfonds ellen a rechtbank van eerste aanleg te Brussel (brüsszeli elsőfokú bíróság) előtt, amely ez utóbbiakat kényszerítő bírság terhe mellett az említett rajz bármilyen formában történő felhasználásának abbahagyására kötelezte.

11 Az elsőfokú határozattal szembeni fellebbezés tárgyában eljáró kérdést előterjesztő bíróság előtt J. Deckmyn és a Vrijheidsfonds többek között arra hivatkozott, hogy az alapügyben szóban forgó rajz politikai élcrajznak minősül, amely a szerzői jogról és a szomszédos jogokról szóló 1994. június 30-i törvény 22. cikke (1) bekezdésének 6. pontja értelmében megengedett paródia körébe tartozik.

12 Vandersteen és társai vitatják ezt az értelmezést, mivel álláspontjuk szerint a paródiának meg kell felelnie bizonyos feltételeknek, amelyek a jelen ügyben nem teljesülnek, nevezetesen kritikus felhasználási céllal kell rendelkeznie, eredetiségről kell tanúskodnia, humoros célzatúnak kell lennie, az eredeti mű kifigurázásának szándéka kell, hogy vezesse, és nem veheti át ez utóbbi műnek a paródia megvalósításához feltétlenül szükségesnél nagyobb számú formai elemét. Ezzel összefüggésben Vandersteen és társai az alapügyben szóban forgó rajzzal szemben azt is felróják, hogy hátrányos

megkülönböztetést sugalló üzenetet közvetít, mivel az eredeti műben előforduló szereplőket, akik összegyűjtötték a szétszórt érméket, az alapügyben szóban forgó rajzon lefátyolozott, színes bőrű személyekkel helyettesítették.

13 E körülmények között a hof van beroep te Brussel (brüsszeli fellebbviteli bíróság) felfüggesztette az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé:

„1) Önálló uniós jogi fogalom-e a »paródia« fogalma?

2) Amennyiben igen, úgy a paródiának meg kell-e felelnie a következő feltételeknek vagy ismérveknek:

– eredeti, sajátos jellegről (eredetiség) kell tanúskodnia,

– mégpedig úgy, hogy a paródia ésszerűen ne legyen az eredeti mű szerzőjének tulajdonítható,

– szórakoztatásra vagy kigúnyolásra kell irányulnia, függetlenül attól, hogy az ennek során adott esetben kinyilvánított kritika az eredeti művet vagy valamely más dolgot vagy személyt érinti-e,

– meg kell jelölni a parodizált mű forrását?

3) Meg kell-e felelnie valamely műnek további feltételeknek vagy ismérveknek is ahhoz, hogy paródiának lehessen tekinteni?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

14 Emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint az uniós jog egységes alkalmazásának követelményéből és az egyenlőség elvéből az következik, hogy a jelentésének és hatályának meghatározása érdekében a tagállami jogokra kifejezett utalást nem tartalmazó uniós jogi rendelkezést az egész Európai Unióban önállóan és egységesen kell értelmezni, figyelembe véve a rendelkezés összefüggéseit és a kérdéses szabályozás célját (Padawan-ítélet, C-467/08, EU:C:2010:620, 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

15 Ezen ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a „paródia” fogalmát, amely egy – a nemzeti jogokra semmiféle utalást nem tartalmazó – irányelv részét képező rendelkezésben szerepel, az uniós jog önálló fogalmának kell tekinteni, és azt ez utóbbi területen egységesen kell értelmezni (lásd ebben az értelemben: Padawan-ítélet, EU:C:2010:620, 33. pont).

16 Ezt az értelmezést nem kérdőjelezi meg a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontjában szereplő kivétel fakultatív jellege. Egy olyan értelmezés ugyanis, amely szerint azok a tagállamok, amelyek e kivételt bevezették, annak paramétereit szabadon és harmonizációt nélkülöző módon, tagállamonként eltérően határozhatják meg, ellentétes lenne az említett irányelv céljával (lásd ebben az értelemben: Padawan-ítélet, EU:C:2010:620, 36. pont, és ACI Adam és társai ítélet, C-435/12, EU:C:2014:254, 49. pont).

17 Következésképpen az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontját úgy kell értelmezni, hogy az e rendelkezésben szereplő „paródia” fogalma az uniós jog önálló fogalma.

A második és a harmadik kérdésről

18 Második és harmadik kérdésével, amelyeket együttesen kell vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság azt kérdezi a Bíróságtól, hogy hogyan kell értelmezni a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontjában szabályozott paródiára vonatkozó kivételt. A kérdést előterjesztő bíróság különösen arra kérdez rá, hogy a paródia fogalma függ-e bizonyos – a második kérdésében felsorolt – feltételek fennállásától.

19 Emlékeztetni kell arra, hogy mivel a 2001/29 irányelv egyáltalán nem határozza meg a paródia fogalmát, a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata értelmében e kifejezés jelentésének és tartalmának meghatározása érdekében az általános nyelvhasználatban elfogadott szokásos jelentését kell alapul venni, figyelembe véve azon szövegkörnyezetet, amelyben e kifejezést használják, és azon szabályozás célkitűzéseit, amelynek e kifejezés részét képezi (lásd ebben az értelemben: Diakité-ítélet, C-285/12, EU:C:2014:39, 27. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

20 A „paródia” kifejezés általános nyelvhasználatban elfogadott szokásos jelentését illetően nem vitatott, amint azt a főtanácsnok indítványának 48. pontjában megjegyezte, hogy a paródia lényeges jellemzője egyrészt egy létező mű felidézése, bemutatva ugyanakkor az e műtől való érzékelhető eltéréseket, másrészt a humor vagy gúny kifejezése.

21 Sem a „paródia” kifejezés általános nyelvhasználatban elfogadott szokásos jelentéséből, sem pedig – amint arra a belga kormány és az Európai Bizottság helyesen felhívja a figyelmet – a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontjának szövegéből nem tűnik ki az, hogy e fogalom a kérdést előterjesztő bíróság második kérdésében említett feltételektől függne, amelyek szerint a paródiának eredeti, sajátos jellegről kell tanúskodnia, amely különbözik a parodizált eredeti műtől való érzékelhető eltérések bemutatásától, ésszerűen az eredeti mű szerzőjétől eltérő személynek kell legyen tulajdonítható, magára az eredeti műre kell irányulnia vagy meg kell jelölnie a parodizált mű forrását.

22 Ezen értelmezést nem kérdőjelezi meg a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdése k) pontjának szövegkörnyezete, amely kivételt állapít meg az ezen irányelv 2. és 3. cikkében szabályozott jogok vonatkozásában, és amelynek ennélfogva szigorú értelmezés tárgyát kell képeznie (lásd ebben az értelemben: ACI Adam és társai ítélet, EU:C:2014:254, 23. pont).

23 A paródia fogalma értelmezésének ugyanis mindenesetre lehetővé kell tennie az így megállapított kivétel hatékony érvényesülésének megőrzését és céljának biztosítását (lásd ebben az értelemben: Football Association Premier League és társai ítélet, C-403/08 és C-429/08, EU:C:2011:631, 163. pont).

24 Annak, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontja kivételt állapít meg, nem az tehát a következménye, hogy e rendelkezés hatályát olyan – a jelen ítélet 21. pontjában említettekhez hasonló – feltételekkel szűkíti le, amelyek sem a „paródia” kifejezés általános nyelvhasználatban elfogadott szokásos jelentéséből, sem e rendelkezés szövegéből nem következnek.

25 A 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontjában meghatározott célkitűzést illetően emlékeztetni kell az ezen irányelv által általában követett célkitűzésekre, amelyek között szerepel – amint az irányelv (3) preambulumbekezdéséből következik – egy olyan harmonizációra vonatkozó célkitűzés, amely elősegíti a négy belső piaci szabadság megvalósítását, és amely összefügg az alapvető jogelvek – különösen a szellemi tulajdont is magában foglaló tulajdon, a véleménynyilvánítás szabadsága, valamint a közérdek – tiszteletben tartásával. Márpedig nem vitatott, hogy a paródia egy vélemény kifejezésének megfelelő eszköze.

26 Továbbá – ahogyan ez a 2001/29 irányelv (31) preambulumbekezdéséből kitűnik – az ezen irányelv 2. és 3. cikkében szabályozott jogok vonatkozásában az irányelv 5. cikke által megállapított kivételek célja a „megfelelő egyensúly” biztosítása többek között a szerzők, valamint a védelemben részesülő teljesítmények felhasználóinak jogai és érdekei között (lásd ebben az értelemben: Padawan-ítélet, EU:C:2010:620, 43. pont és Painer-ítélet, C-145/10, EU:C:2011:798, 132. pont).

27 Ennélfogva a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontja értelmében vett paródiára vonatkozó kivétel konkrét helyzetben történő alkalmazásának tiszteletben kell tartania egyrészt az ezen irányelv 2. és 3. cikkében említett személyek érdekei és jogai, másrészt valamely védelemben részesülő teljesítménynek az említett 5. cikk (3) bekezdésének k) pontja értelmében vett paródiára vonatkozó kivételre hivatkozó felhasználójának a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő joga közötti megfelelő egyensúlyt.

28 Annak ellenőrzése céljából, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontja értelmében vett paródiára vonatkozó kivétel konkrét helyzetben történő alkalmazása tiszteletben tartja-e e megfelelő egyensúlyt, figyelembe kell venni az ügy valamennyi körülményét.

29 Ily módon a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyó jogvitát illetően meg kell jegyezni, hogy Vandersteen és társai álláspontja szerint, mivel az eredeti műben előforduló szereplőket, akik összegyűjtötték a szétszórt érméket, az alapügyben szóban forgó rajzon lefátyolozott, színes bőrű személyekkel helyettesítették, e rajz hátrányos megkülönböztetést sugalló üzenetet közvetít, amely a védelem alatt álló művet ilyen üzenettel hozza kapcsolatba.

30 Ha valóban ez az eset áll fenn, aminek értékelése a kérdést előterjesztő bíróság feladata, emlékeztetni kell a faj, szín és etnikai származás alapján történő hátrányos megkülönböztetés tilalma elvének fontosságára, amint ezt az elvet a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról szóló, 2000. június 29-i 2000/43/EK tanácsi irányelv (HL L 180., 22. o.; magyar nyelvű különkiadás 20. fejezet, 1. kötet, 23. o.) pontosítja, és többek között megerősítették az Európai Unió Alapjogi Chartája 21. cikkének (1) bekezdésében.

31 Márpedig ilyen körülmények között a 2001/29 irányelv 2. és 3. cikkében említett jogosultaknak, mint amilyen Vandersteen és társai, főszabály szerint jogos érdeke fűződik ahhoz, hogy a védelem alatt álló művet ne lehessen ilyen üzenettel kapcsolatba hozni.

32 Következésképpen a kérdést előterjesztő bíróság feladata az alapügy valamennyi körülményének figyelembevételével annak értékelése, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontja értelmében vett paródiára vonatkozó kivétel alkalmazása – feltéve, hogy az alapügyben szóban forgó rajz megfelel a jelen ítélet 20. pontjában említett lényeges jellemzőknek – tiszteletben tartja-e azt a megfelelő egyensúlyt, amelyre a jelen ítélet 27. pontja utal.

33 Következésképpen a második és harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontját úgy kell értelmezni, hogy a paródia lényeges jellemzője egyrészt egy létező mű felidézése, bemutatva ugyanakkor az e műtől való érzékelhető eltéréseket, másrészt a humor vagy gúny kifejezése. Az e rendelkezés értelmében vett „paródia” fogalma nem függ olyan feltételektől, amelyek szerint a paródiának eredeti, sajátos jellegről kell tanúskodnia, amely különbözik a parodizált eredeti műtől való érzékelhető eltérések bemutatásától, ésszerűen az eredeti mű szerzőjétől eltérő személynek kell legyen tulajdonítható, magára az eredeti műre kell irányulnia, vagy meg kell jelölnie az eredeti mű forrását.

34 Ennek alapján a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontja értelmében vett paródiára vonatkozó kivétel konkrét helyzetben történő alkalmazásának tiszteletben kell tartania egyrészt az ezen irányelv 2. és 3. cikkében említett személyek érdekei és jogai, másrészt valamely védelemben részesülő

teljesítménynek az említett 5. cikk (3) bekezdésének k) pontja értelmében vett paródiára vonatkozó kivételre hivatkozó felhasználójának a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő joga közötti megfelelő egyensúlyt.

35 A kérdést előterjesztő bíróság feladata az alapügy valamennyi körülményének figyelembevételével annak értékelése, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontja értelmében vett paródiára vonatkozó kivétel alkalmazása – feltéve, hogy az alapügyben szóban forgó rajz megfelel a paródia említett lényeges jellemzőinek – tiszteletben tartja-e e megfelelő egyensúlyt.

A költségekről

36 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

1) **Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2001. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontját úgy kell értelmezni, hogy az e rendelkezésben szereplő „paródia” fogalma az uniós jog önálló fogalma.**

2) **A 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontját úgy kell értelmezni, hogy a paródia lényeges jellemzője egyrészt egy létező mű felidézése, bemutatva ugyanakkor az e műtől való érzékelhető eltéréseket, másrészt a humor vagy gúny kifejezése. Az e rendelkezés értelmében vett „paródia” fogalma nem függ olyan feltételektől, amelyek szerint a paródiának eredeti, sajátos jellegről kell tanúskodnia, amely különbözik a parodizált eredeti műtől való érzékelhető eltérések bemutatásától, ésszerűen az eredeti mű szerzőjétől eltérő személynek kell legyen tulajdonítható, magára az eredeti műre kell irányulnia, vagy meg kell jelölnie az eredeti mű forrását.**

   Ennek alapján a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontja értelmében vett paródiára vonatkozó kivétel konkrét helyzetben történő alkalmazásának tiszteletben kell tartania egyrészt az ezen irányelv 2. és 3. cikkében említett személyek érdekei és jogai, másrészt valamely védelemben részesülő teljesítménynek az említett 5. cikk (3) bekezdésének k) pontja értelmében vett paródiára vonatkozó kivételre hivatkozó felhasználójának a véleménynyilvánítás szabadságához fűződő joga közötti megfelelő egyensúlyt.

   A kérdést előterjesztő bíróság feladata az alapügy valamennyi körülményének figyelembevételével annak értékelése, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (3) bekezdésének k) pontja értelmében vett paródiára vonatkozó kivétel alkalmazása – feltéve, hogy az alapügyben szóban forgó rajz megfelel a paródia említett lényeges jellemzőinek – tiszteletben tartja-e e megfelelő egyensúlyt.

Aláírások